

**ПРОПАГАНДИСТ
МЕРГЕЖИЛДИН
ШКОЛАЗЫ**

дүүн хөхрийг — айта
рхын консекстизм.

Сөс сүрүштүр
Мындагы консекстизм
ушта бижнэс үзүлү
түрүстүр. Азы
агы-агы автор-тар
ейн, оларын түрү
мелес, аналитизм
дырга таарымчалыг.
Тенин мындагы консек
стизм ажылаа чорая
сиянын уурууланыхчы
тугалаан чүсөин ол
тушта бижнэ, оларга К
стың өөрдөин уурула
түрүгүзү түрүш, ол

муну
Тезис
диза
изм-
галап
түтү-
үмдө-
лө-
лери
аа хе-

мораан. Сөс сүрүштү
тия эли кылды ал-
он-беле үргүлчү ажы-
лур. Мындагы көспөктө
дыраа уагт угаан ажы-
тестинер, политиктиг д-
раны ханы анализир-
Хостуг көспөктө. Б-
сүт. — түтү. Бжжж
питалаар болгаш тей-
холбаашкын. Ону у

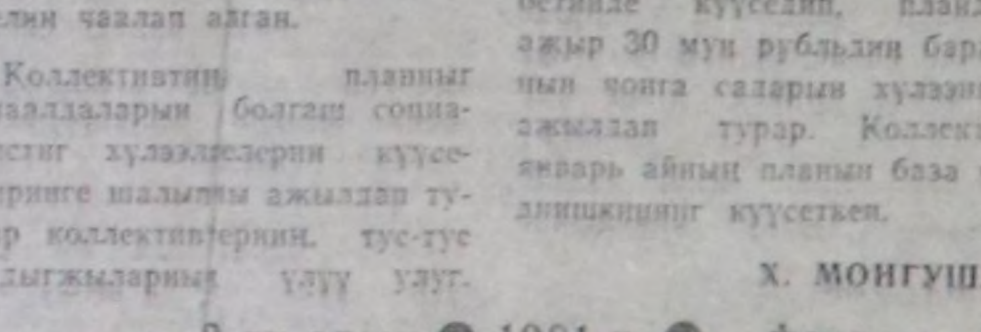
**РА - БИЛЕ
ЛЕРИ**

ресво-
плагин бава ажагала
түтү. Укоопжатын

[illegible]

номчлуп, анализтээр. Нэг зүйнү кол бодалын кол ге илэретнейн барылт. Дыциакчынны сорулгаз маны тиз тайлалбыр.

Ш. ДЕВЕК.
механизатор.

[illegible]

Аяк шайны

Бир-ле хүндүс,
Бичин дагың эдэс черден
Айдылаан чыт
«Адыр!» — дээниң
доктаадыпты.

Агы болду.
Адыңыга ууштааш,
Чыттап,
Черимде дег
Сетким-чүрээ өөрү берди.

Ийлер чыгаан
Ишти-хөңүн артында-ла,
Чаагай чыткан
Чавырылган ышкыш болчун.

Агы, агы!
Анай дозар чажымдан-на,
Хөөрөшкен бис.
Хөңүмдө-дээ синиккен
сем.

Дагың катан
Талыгырга сени көргө,
Өөрүңгү-дүр.
Өскөн черим чөмгүр оёду.

Чаяан болуп,
Чараш кыстың апарымза,—
Адын албан
«Агы» кылдыр адап аар
мен.

Вл. СЕРЕН-ООЛ.

ЧАРАШ ЧЕЧЕК

Довштут черден үнү келир
Долбаннаган менги чөтө.
Шыдамкытай туруштууну
Чырык хөндөн көрүп тур
мен.

Сеткил-чүрек өөрүп келир
Чериясте чөк-ле хөй.
Оларлардан менги чөтө
Онда бир-ле чажыт, чараш.

САГЫЖЫМДА

Менги чөтө, аравысты
Бедик смирар дугай берди.
Ычала-даа, хайралышым,
Ырым болуп артым калдым.

Чараш чөкө сагыжымда,
Чалым назим эрте берди.
Урут шаамым ынакшылы
Уни ыры сагылдырды.

Алдын-кыс САРЫГЛАР.

МЕН ДЕН КОРТКАШ...

(ШООДУГЛУГ ЧЕЧЕН ЧУГАА)

Көдөзгө школа дооскаш, хоорайга хээп чурттаа-ла, ээзиз апардым. Маана келген, эртеми-биле чедип ап, алгай иштиг, аям-тодуг, оран-башымга болуп, чурттаган шудулаш. Ажыл-арымыга кызымак дартып, мактадым, эш-өөрүмүң дөткөмчө-дээ көрүп келдим.

Мен ам албан-лаакы кижик болганымда, олуштай амдым-ралга хөмө алып, оон уламында семирп, улуг чаагайым-даа хөдөк апарган. Вокзалга болган таварылга эвес болза, көргөн кижик сестип коргар, угуумас семис хаваан дег олура-даа чыгып турдум. Ол мындыг болган чүве.

Көдөздөн угам биле чөтө-ни уткуп аар дээш вокзалга чөдө бердим. Манан автобузун келир шагы арай-ла элек. Чааскаан ол-бо кайта-нып, кылаштааш-даа, чыгыс-палым. Ам канчар, калга-чазып, чуртаалашып дег тодуг кижик болза, аар дег болуп тур мен. Бинар сайдайла кижик ортууа чөдө берген, арган-зымаар, хүрөк шырайлыг эр кижик менче кылаш-кылаш кылдыр көргүдө каап олура-рың эскерип калдым. Мен танып турар кижик эвесе бо деп кордап, хүдүмүрүп, бажым соганадып мендизеш, оон топтап көрө бердим. Ол та канчары ол ынаан. Демти кижиктин ары хуулу, чыны-да барбасын чоокшалайр көрүп эгеледи ол. Бо кижик кижик боор дээш элденеип, кылаштап барып, чыгып орта олурушта-ла берди. Демтин чүт-төвүр айи холлап туткаш, менче кыйратай араар көргөш, туруп чоруур дей берди.

— Ээки, таныш! — дээш хо-лум сундум. Ол мээ дола-рымче чыдан ораамы берген эскерип казым кылдыр коргуп көргөш, хоолу хөңүгү-хөңүгө суна-дыр. Мен оң сир-дөң чыгыс холуу аспаптапым. Оон бичин чыгыс салааларыг холугажи мээ калбак, мат-пагар алымыга чиде берди. Алымымда чүрек дег соп тур-ган дермг толугашты сал-байн, демгиллиң дүвүрүн улуг карактарчыне чиге көр-гөш! — Силерни таныр-даа ышкыш мен—деп, чызык чуга-ладым.

— Чалавас... ийе-ийе... ны-ны... дээш, демти кижик холуу ушта сога-дыр. Салба-дым. Оон айтырдым:

— Адырар, силерни каяа көргөн кижик боор мен?

— Ой та! Та, даадым... деп чоруу, холуу ушта соккаш, кижик сулараш кынып, «фу-уу» деп, үндүр тыгыш, чикти көчүгүч үн-биле: Көргөн-көргөш чөп боор. дүңмай-дей-дир. Ук кижиктин чыныгы эске-лини, тымызкысы көргөш:

— Силер аарып тур силер бе, акым? — деп сагыч чөв-ладым.

— Аарыас чүве кайда дээр сен—деп, кижик холуу чыгып харылаашып. — Манайлаа бар чыдыр мен—деп бис.

— Ый! Ый! — дээш. Шы-дырааны силер... дидим.

— Чок, шыдыраалавас мен.

— А чоп?

— Чоп дег чүңүз? Кай мен танымайн тур сен бе? — деп, дөвөн чаа-ла сир-лаакы олу-ран кижик ам мырнай чөй-гөзүг тоонут айтыр-дыр.

— Чок... харын... — деп, чо-румда кижик ала-ла келде «ха-ха-ха» кылдыр чаза кат-тырган, буттарын олуу-солуу каап, илдээргө сүргөй ойтат-тыр олуруп алгаш, хөдөң алы-гыдыр үрдүе-дир: Мен дээр-ге мөге кижик болбазык мен бе, дуңмай. Мөгө! Ам Абаканга болур хүрөш маргылаадынга баарым ол-дур—деп бис.

Кайга-ла берген мен. Хоорайда чурттап турар болташ кайда-чүдө, кандыг маргылаа болурун эш-өөрүмдөн динчип, билеп олурап кижик болгай мен. А барып-барып хүрөш маргылаадынга мен кайып бил-беп дег мен. Черле ычаш, хүрөшкө ынак эвес кижик бисте чок боор.

— Абаканга чө? — деп, ыла-мылап айтырдым.

— Ийе, алаа ийин—дээш сертсөк олу.

— Кандыг хүрөш боор? — деп сонугардым.

— Ым... демти ол бир хү-рөш-тир ийи...

— Кайы? — деп, синик жм.

— Бо чиктиңиз ала... Алаа хүрөш-тир ийи. Хүрөш аан. Бүтү-вайлап чөргөш маргы-лаа болгай. Та канчар йи-наан бис. Бис дээрге бөдүн командала-биле бар чылар улус болгай бис. Бо солдар харын кайла бардылар. Муггарыңы-даа улуг-шырак эрлер-ле болгай, бөдүр-ла наачынар. Сен-даа ыла-ла каар сен. Ха-ха, мен алаа чик дөңгө хүрөшкө кижик болбазык мен бе—дээш, кижик ол-бо хара-нып, ширин дөңгөш берди.

— Чок, мен хүрөшкө кижик-ле болгай мен... Ычала-даа

тыва хүрөшти билер мен...—деп чыдырдым.

Ажырас-ажырас, дуң-мам, Алаа кижик-дир сен, ам-даа чедип ап болур сен. Эки белеткелер-ле болгай, мындыг көчүгү семис... дег эр. Оо, сен мээң олсуму би-дир ийик сен бе? — деп, мен-ден айтыр-дыр.

— Кайызы боор ол?

Кижик чоргаары көчүгү менче көргөш, бир-ле анык, суратлыг мөгөңи адын адады. Кирим синар, кулаамга бүү-рөзүн мен. Ыламылап айтыр-дым. Харымынга баа-ла ол атты адады. Мен кезек каа-а аайын тымпай, чүшкүм дыр-бап орташ, алгыры-ла улау:

— Ох, буруулуг болдум, акым! — деп, мындыг мен... Ол адаан мөгөңер сыр эске кижик болгай. Ол мээң чыныг-дир ийин. Угбамның огу, Ала-и-е ам келир ужурул улус, оларны уткуп келгенин ол ыш-кажыл.

Демти мөгөңс түп-тура та-лааш, экинче чүгүрүтү. Соо-биле үнө бээрмге, Ак-Дову-рак баар автобусе кирп чы-дыр.

— Ойт, акым! Эске автобус-тур. Абакан автобусу эвес-тир... — деп, оон соодаан ал-гырдым.

Ол ааа көрүңөш:

— Байырым, байырым! Ажырас-ажырас, автобус-ла болза Абакан кай баар—дээш, чыныда турган кижик: — А болга, көчүгү хулаагаан ала-дырга, беш мөгө-биле алыр-лы алдым! — деп бо.

Ол аразында угам, чөтө-ни келер автобусу бо махпал келди. Улаууңу өөрүшкү-

маккайлыг уткуп алгаш, ба-жымкысче дөңгөшкөш, Оруу ара-даа, бажымкыс-лаа келеш, болаанга түрөм демти «мөгөңс». Мээң бодам-чыг, харын-даа сербээ алар-ганымны эскерген, каадым улус көрбөс черге:

— Бо канчан мындыг чиде берди? Эчөк дег чүвөңи, тө-рөлдөң келген чүвө-дир... Орта сен бе? — деп мындай. Ам канчаар, болган чүдүдү дө-гөзүн ажит-чажыт чокка төө-гүп бердим. Ол менче хуа-м-зүрүп көргөш, хыч ханып чу-гаалай-дыр:

— Ол-дүр! Чөдө чугаала-ваан дээр сен! Ханык ужу-р боудула-ла болгай. Көрүңүккө баргаш, боууче топтап көрөм. Оола-ла бажың дүгүн таар-каш, дырап алган болуңа. А ам кыгга дөң-дир сен? Сен-ден канчал-даа кижик корга-бербөс чүвө бе? Демти ол кижик сени бөдүр-ла хулааган деп болаан ол-дур. Харын-даа ты-мынтыр кижик болган-дыр. Камгалаары аайын дилең. «Мөгө» мен денкени ол ынаан хөкүлүң.

Урутлар незиниң чугаа-зын ала-ла ала-ла деп, ычачан бажым-биле билген мен. Оон бээр-ле аныканып, илд-хөм-ни хөвүр-дүрүмгө таарыштыр шилип келип чоруур апарган болташ оон эртекш, ам эрте-пиң-не дег тогулур чүгүрүт, сула шимчээшкенин кылмын-га чангыта бердим.

Шынык хөрек, көрүңүккө көрүмгө, сооткан карыш ала-мышкы, слайы берген ышкыш болдум. Ам харын-даа хүрөш-тир бе деп-даа болаам деп.

И. ИРГИТ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ФЕВРАЛЬ 7-ДЕ
БИРТИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ев». Информасты программа. 8.40 — Эрттиң су-ла шимчээшкени. 9.00 — «Се-лерге, ала-неар». 9.30 — Мян-диг докжөңе СССР-ниң чемпио-нады. СССР-ниң шилиндек ко-мандалы — Швейцария шилин-дек командалы. 2-ти жуура-жыла. Хабаровсктен дам-чылаа. 10.15 — Совет ыр-ларын концерт. Солистер — А. Шапка, Г. Чернова. 10.45 — «Емилка чок шимчээшкени», 11.15 — «Бистиг адрезис» — Совет Эмилка. 11.50 — М. Горький — «В. И. Ленин». СССР-ниң улаустун артизи Ю. Яковлев номчуур. 12.50 — РСФСР-ниң Курганск үрөс хөжүм оркестринин концерт. 13.20 — «Спорттоонун» 6-ты тиражы. 13.30 — «Кды айма-дылаа». Тележурнал. 14.00 — «Эрмитаж». Германский Уран чүдү. 14.30 — Бугун делегө-дө. 14.45 — СЭКП-ниң XXVI съездинин уткуштур. «Улут номунун эгелери». 10-ту фильм. 15.45 — Мультифильмдер программа. 16.15 — «Дирг амантанар дугайында». 17.15 — Бокска делегер маргылаашы. АКШ-тын шилиндек командалы — СССР-ниң шилиндек командалы. АКШ-лаа дамчыла-га. 18.15 — Политикти та-йымаларык В. П. Бекетовтун беседасы. 18.45 — Аэрофлот хулуңне тураскаткан концерт. 19.35 — «ТТ-ниң экранына бир дугаар». «Хоорай чуртту-гу». Уран-чечен фильм. 21.00 — «Уч». Информасты програм-ма. 21.35 — Фигурут чугу-лаашкында Европа чемпио-нады. 23.05—00.00 — Хаан спор-тууга СССР чемпионаты. Тен-тенде — мөдөзөр.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Республикага бүргөн, азыр, чамдык черлерге шоолуг эвес хар чар.

Мурнуу-барын чүк угла-нышкыныг хаттың секунда-ла дүргөн 5—10 метр чедер.

Агар дүң 23—28, чамдык-черлерге 18—23, хүндөс 13—18, чамдыкында 3—8 градус соор.

Кызыла булуттаар, дүңе быскал хар чар.

Жылы

ФЕВРАЛЬ 7-ДЕ
«НАРЫН»: «Сөөлү ан-нашкы» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Шакыччыл-далаа тур» 9.20, 11.10, «Кокорат» камгалаар. 13.00, 14.55, 16.50, 18.45, 20.40 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Демир арин келер кижик» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактар-да.

«КАА-ХЕМ»: «Шынык чорук-ту үрүн» 15.00, 17.50, 20.30 шактарда.

ЧАРЛАЛ

Красноярский политехни-ческий институт Кызыла филиалы чуртук черлеринге болгаш КПН-ниң Кызыла фи-лиалыг өөрөңи киреринин бот-өөрөңдөңгө болоткел курстарыңа динчылчылар ынып турар.

Курстарга кирер динчыл-ларга метолиттик сумелери болгаш математикага болгаш физикага ымылаа алаалары-ны чорулду бээр.

Инженерин алынга библи-отеканын хилирп, өөрдөңгө дүң акиа телөңинин катан-чылаан алаа кошсоң, пошта-биле чорулду, курстарга хү-лээ алыр. Өөрдөңгөңи хө-дөңи — 10 рубль. Дараа-зында адресе шилдир: 667000, Кызыл хоорай, Кур-банкыны республика контора-зында № 14107 санажыла дугаары.

СЭКП-ниң Бай-Тайга райкому, улус депутаттары-ның район Советинин куус-көмү, Тыва АССР-ниң Култура болгаш Социал хандырылга министерство-лору, Тываның Чурукулар энциклопедия баштаар чери СЭКП-кежигүн, РСФСР-ниң алдарыг чуркуузу, Тываның улаустун чуркуу-зу, Тыва АССР-ниң куулу-разыны, алдарыг айма-дылаа РСФСР-ниң Н. Е. Репин аттыг болгаш Тыва АССР-ниң дүрүө шапка-ларыңа лауреалы, Тыва АССР-ниң Чурукулар эна-велеңин баштаар черинин дарганың, ораакчыла, республика (РСФСР) ужу-рудулааг перооналыг пен-сионер

Хертек Коштайович ТОБУХААНЫН

Мөгөңинин дугайында дин-чылчыл, мөгөң кижик-ниң төрөлдөңгө болгаш чок кижилеринге ханы ка-жымдалы илерейлел тур

«...Сагыным аартып чоруур бодалаы маңаа чугаалаксыдым: хлеб-тараага хума-гыр болуру дээш адаанан—үстүңгө че-дир база үстүңгө—адаанга чедир, өг-бү-леден Министрлер Чөвүлөңинге чедир ха-рыскалга, хууда болгаш нитилел хары-скалгазы хөрек».

(Социалист Күш-ажылдың ийн дан-пыр Маадыры, механизатор А. Гиталов).

ТАРАА-ХЛЕБ

Алдын хүнүнү хөдөл-дээ,
Агым суглар тынгары-даа —
Чүрөктөр дег үрөңгө
Сүвөңи бооп каттыжып кээр

Чаштын бичин алымыда
Чаагай чыттыг хлеб турда—
Чурттаалыс салым-кежик
Шупту алаа хөдөлдөң.

Кижилерин дерн сийген
Хлеб-тараа хөй-ле болза—
Амыдырал салым-чөлу
Айдын, чырык күштүг чоруур.

Алексей АРАПЧОР.

ГАЛСТУКТУ БАГЛАНЫҢАР

Эр кижилерин, даштыкы хөдөңи бажым кааны элээд бөдүн болурун эскерген боор силер. Ычанааш галстук ко-стюмун оңагай байдалың, ки-жик даштыкы хөдөңин алы-п-шынчын, бүгү каастала-зын улам аян кинер болгаш годарадыр. Оон-биле кады

амдымында галстукту баг-лап өөрөңи албаан кижилер-ге галстук баглаарыңы да-раазында ийн хөдөңи чүрүп көргүскени-биле кады сүмөч-тур бис.

Бирги хөдөңи: галстуктуң чиге талам кижикниң сола-гайыңа кыскажак турар кылдыр моюнче, арта каан алыр. Галстуктуң чиге та-лазың ужууң 10-15 сантиметр черинден солагай хол-биле тут-каш, оң холу-биле белдирин баглаар, оон соода шак-ла мындыг белдирин № 1 чурукта ышкыш база катан баглаар. Оон соода галстуктуң калбак ужуң мугашташтарже өт-түргөш, белдир чогуур хөм-чээлге турар кылдыр динчыл-дыртып алыр.

Ийги хөдөңи: галстуктуң чиге ужуң солагай холга туткаш, оң холу-биле № 2 чу-рукта көргүскенин бугаар да-раалаштыр баглаар. Галстук-ту баглап тура, оон белдир бөдүмү хөдөңи үрөсө бол-ган моюндуркут эскертпес хире кошок болгаш ортук хөмчээлгид болурун барымда-лаа эки.

Галстукту шың шилип алы-ры болгаш параштыр баглап билери база уран аргалыг бо-гай. Ычанааш эр кижик бүр-үз ол уран арганы чөдөн эл-ган турары дыка-ла күдөңг.

Сүмө

шокарлыгыңа чедир, кижик бо-ду баглап алыр өң-базың гал-стуктар бар. Оларның ортос-то 2 рубль 20 копейк—3 рубль 80 копейк чедир.

Амдымында галстукту баг-лап өөрөңи албаан кижилер-ге галстук баглаарыңы да-раазында ийн хөдөңи чүрүп көргүскени-биле кады сүмөч-тур бис.

Бирги хөдөңи: галстуктуң чиге талам кижикниң сола-гайыңа кыскажак турар кылдыр моюнче, арта каан алыр. Галстуктуң чиге та-лазың ужууң 10-15 сантиметр черинден солагай хол-биле тут-каш, оң холу-биле белдирин баглаар, оон соода шак-ла мындыг белдирин № 1 чурукта ышкыш база катан баглаар. Оон соода галстуктуң калбак ужуң мугашташтарже өт-түргөш, белдир чогуур хөм-чээлге турар кылдыр динчыл-дыртып алыр.

Ийги хөдөңи: галстуктуң чиге ужуң солагай холга туткаш, оң холу-биле № 2 чу-рукта көргүскенин бугаар да-раалаштыр баглаар. Галстук-ту баглап тура, оон белдир бөдүмү хөдөңи үрөсө бол-ган моюндуркут эскертпес хире кошок болгаш ортук хөмчээлгид болурун барымда-лаа эки.

Галстукту шың шилип алы-ры болгаш параштыр баглап билери база уран аргалыг бо-гай. Ычанааш эр кижик бүр-үз ол уран арганы чөдөн эл-ган турары дыка-ла күдөңг.

галстук болза эр улустук ко-стюмунун кол каасталазы бо-лур.

Бодуңарга тааржыр энг-гал-стук салып алыры-биле Кы-зылда Москванын, Ленин-градтын галстуктар каттыжымшык-тарың кылганы бир аай өң-пүүндөн эгелеш, аям-бүгү

ОРГААДАЙ, ДҮРГЕН-НЕ ӨЗҮП КӨР!

Оргаадайның бедик дүжүтүг—сорттарын тургузарыңе ССРЭ-ниң Эртменер академиязының Ырлык Чөң чүк эртен төвүнүң эртемденерин эгелеп кирген.

Эм шынарлыг бо үнүш оожум өздөлдөң-биле онзагайла-нын турар. Эки хөдөңи дүңкөң үрөңгөңдөн ийн чыл бол-гаш бичин чыгыс өзүм көстүп келер. 8—9 чыл болганда баш-тайгы чөкөткөлдөңгөң болур. Ол үсөн эгелеш, оргаадай-ның дазыл чыл бүрүдө-ле, бир—бир чартык грамм ден-зи немен эгээр!

Эм шынарлыг дазылдың өздөлдөңи канчан улагытырып алы-рыл? Бо айтырыгга хары дилел турган, эртемденер «амы-дырал даштыкы» азын катан сыпталымы-биле ыглап турар онзагай хөвөрлөңгөң кичээңгөй сала берген.

Топтун эртен аймакчалыгы, хөй санын дүжүлгө кы-зып тургаш, ол үнүштү сыптары сырып болган тула-на—дазыл улам шырак болурун тодартканын. Олар бола-зын сыптарын санындаң дамаарыштыр оргаадайны дүжүткү-рүп тускай таблица-дан база тургускай. Чижээ, беш сыптыг оргаадай кайгамчык дөңгөң күжүн чангыс сыптыг төрө-лөң дең чатан дүргөн чып ап турарын шилинчелдер көр-гүскөң.

Ырлык Чөң чүк эртемденеринин шилинчелдеринге үн-дөлдөң, оргаадайның бедик продуктулук сорттарын тур-гулар таламы-биле селекция амыдары ам эгелеш.

А. РОСУГБУ,
СЭТА-ның корр.

Хабаровск.

С. УИЛУКЭНИН «Кышкы арыг шипшында» деп этюду.

Кызыл, Шетанкин-Кравченко күдүмчүзү, бажың № 2 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторуну 2-24-63, редакторуну ораакчылыгыңың 2-35-24, 2-31-75 харыскалгач секретарыңың 2-23-35, секретарыңың 2-23-35, партия-жың кылдызыңың 2-31-75, култура, кылдызыңың 2-23-54 кады ажал-агым кылдызыңың 2-21-47, улустур кылдызыңың 2-31-75, кагаз кылдызыңың 2-41-27 информация кылдызыңың 2-20-60 кассеттерлеринин 2-27-41 буклеттеринин

Типаж 17866. Чыгыш № 65.

СОЛҮН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП ҮНЕР

ТС-00439